

ليکونکی : اف .ميم .شاکيل «F.M.Shakil» .  
منبع اودخپريدو نيته : کريدل «2023-10-05» .  
ژباړونکی : پوهندوی دوکتور سيدحسام «مل» .

## پاکستان دا طالبان نور څومره نيولی شي؟

### How much more of this Taliban can Pakistan take?

د افغانستان د گاونډيانو په منځ کې، له طالبانو سره د پاکستان اوردې اوژورې اړيکې ځانگړې وه، خو لکه څنگه چې ترهگري له کنټرول وټلې او کډوال سرحدی هیوادونوته خوځيږي، نو له دې وجهې څخه اسلام اباد له کابل سره خپله کرښه يا ښه اړيکې له لاسه ورکړې ده.

**Among Afghanistan's neighbors, Pakistan's longstanding and deep relationship with the Taliban was unique. But as terrorism spirals out of control and refugees spill into bordering states, Islamabad has lost its line to Kabul**



د عکس کريدیت: کريدل

کله چې د ۲۰۲۱ کال په اگست میاشت کې کابل د طالبانو لاس ته ولوېد، گاونډي اسلام اباد خان په یو ځانگړی دریځ کې وموند. یو پاکستانی جنرال، چې گومان کېده د طالبانو په جگړه کې یې مهم رول لوبولی دی یا یې ترسره کړي، د دې شیبې د غنیمتونو په منلو اویا د ترلاسه کولو څخه به وخت هیڅکله ضایع نه کړ.

د طالبانو له واک څخه څو ورځې وروسته د **آی ایس آی** د هغه وخت د استخباراتو مشر **فیض حمید** د کابل په یوه پنځه ستوریز هتېل کې عکس اخیستی و، چې له یوې پیاوړې څخه د شین چای په څکلو سره په بریالۍ او په مسکا خوند اخیست. د پاکستان گټې یې داسې ښودله چې پاکستان د افغانستان له نویو واکمنانو سره همغږی دي یعنی د هغه نوی واکمنانو سره کوم چې د امریکا تر ملاتړ لاندې یو گویاکی حکومت یې ړنگ کړی و، او هم د دوه لسيزو اوږدې جگړې ته د پای ټکی کېښود.

د پاکستان د پوځي تاسیساتو او د افغانی طالبانو د مشرتابه تر منځ نږدېوالی څرگند شو، او داسې اوازې خپرې شوي چې **آی اس آی** د پنجشیر په دره کې د طالبانو په وړاندې د مقاومت په ماتولو کې مرسته کړې ده.

په هر صورت، د وخت په تیریدو سره، د پاکستان او طالبانو ترمنځ یو وخت دوستانه اړیکې په چټکۍ سره حریر او خرابې شوي، او هغه هم له دې وجهې څخه چې د سختو سرحدی نښتو لامل وو نن ورځ، دا اختلاف د پاکستان د اصلي اند بینو څخه هاخوا پراخ شوی، کوم چې **افغان طالبان**، غیرقانونی جنبش یعنی تحریک طالبان پاکستان (TTP) ترهگری ډلې ته د افغانستان په دننه کې پناهځایونه یا پټ ځایونه برابر کړي دي، یعنی هغو تروریستي ډلې ته چې په مکرر ډول د پاکستانی امنیتي ځواکونو په وړاندې وژونکي بریدونه کوي.

## **د طالبانوراتگ (یا پرافغانستان باندي په واک رسیدو) ته سیمه ییزه غبرگون**

پاکستان یواځنی هیواد نه دی چې واک ته د طالبانو له راستنېدو سره له ننگونو سره مخامخ شي. د افغانستان ټول شپږ گاونډی هیوادونه له اسلامي امارت سره خپل بیل شکایتونه لري. دې مسلو یا موضوعاتو د افغانستان گاونډیان دي ته وهڅول چې دوه کاله وړاندې په حقیقت کې د اسلام آباد سره یو ځای یا همغږی شي او د امریکا څخه وروسته د رامنځته شوي وضعیت د حل لپاره یوه سیمه ییزه ستراتیژي جوړه کړي.

په دغو ناستو کې دا فغانستان گاونډیانو د امریکا د بندیزونو، د افغان اتباعو لپاره د سختو شرایطو او د ایران او پاکستان په څېر سرحدی هېوادونو ته د افغان کډوالو د راتگ له پېچلو ننگونو سره د مبارزې په لټه کې سره شوو.

پاکستان د « ۲۰۲۱ » کال د سپټمبر په ۸ مه نېټه د گاونډيو هېوادونو د بهرنيو چارو وزيرانو د لومړۍ غونډې کوربه و، دويمه ناسته د ۲۰۲۱ کال په نومبر کې تهران کې او درېيمه يې د ۲۰۲۲ کال په مارچ مياشت کې د چين په تونسي ښار کې جوړه شوې وه. د روان کال د اپريل په مياشت کې د ازبکستان د سمرقند ښار چې دا ځل د روسيې په گډون په کې شامل وو. غونډې تر سره شول.

د مې په مياشت کې، د فارس خليج هيواد « قطر » د ملگرو ملتونو د سرمنشي **انتونيو گوتريش** په مشرۍ د افغانستان په اړه د ځانگړي استازي د دوه ورځنۍ، تړلو دروازو تر شا غونډه وکړه. په هغه وخت کې، د خپل بهرنيو چارو وزارت په يوه بيان کې، پاکستان وويل چې دوی به د "سوله، باثباته، خپلواکه، سوکاله او تړل شوي يا يوموتی شوي افغانستان د گډو موخو د پرمختگ لپاره د ټولو هڅو ملاتړ ته دوام ورکړي".

د بي بي سي پخوانی خبريال او تجربه کار خبريال **رفعت الله اورکزی** چې د افغانستان په چارو تمرکز کوي، له کربډل سره په خبرو کې وويل چې گاونډيو هېوادونو په دغه هيواد يعنی افغانستان کې دامن اود مصونيت په راوستلو کې گډه اندېښنه لري - او هغه هم د نړيوالو د ترهگرو ډلو څخه لکه القاعده، جندالله، TTP، داعش، جماعت انصارالله بيا راژوندي کېدل او د ختيځ ترکستان اسلامي غورځنگ، اوداسی نور ډلي تپلي.

د ايران، چين او روسيې په غاړو يا سرحدونو کې ريښتيني اغزي يا ډار د القاعده او داعش په څير د نړيوالو تروريستي ډلو په شتون کې دي، چې د طالبانو د واک ته د رسيدو د مخه د نسکوريدو او بي اغيزې کيدو په څنډه کې دي. په هر صورت، د دوی د خپگان لپاره، دا ډلې له 2021 راهيسې له نيولي څخه راپورته شوي دي.

**اورکزی** ټينگار کوي چې په پاکستان کې په سيمه ييزه کچه د داعش - خراسان (يا داعش - خراسان) فعاليتونه مخ په زياتيدو دي او دا ډله - چې شواهد ښيي د امريکايي چارواکو له خوا يې ملاتړ تر لاسه کړی په افغانستان کې دومره نفوذ موندلی دی. لکه هسی چې له افغان څخه د منځنۍ اسيا پر هېوادونو توغندي هم توغول شوي يا توغولی دی "

په هر صورت تر څو چې طالبان يا دغه حاکم ډله خپل (بتکی يامرغابي) تر شا نکړي [يا خپل روښانه دريځ] ښکاره نکړي او نړيوالو ته څرگند نه کړي چې دوی د افراطي او ترهگرو ډلو سره مخالف دی او دهغو په وړاندې په عملي بڼه سره مبارزه کوي، سيمه ايز گاونډی هېوادونه او د نړۍ ټول هېوادونه به دوی په رسميت به ونه پېژني يا دوی يو قانونی دولت به ونه شميری يا به ونه مني".

### **له طالبانو سره د اسلام اباد اړيکې ترينگلي دي:**

د پاکستان په قضيه کې، په افغانستان کې د TTP د خوندي پټنځايونو په اړه د رواني شخړې سربيره، له پاکستان څخه افغانستان ته د پيسو غيرقانوني ليرد او د کډوالو مسله د دواړو گاونډيو ترمنځ د دوه اړخيزو اړيکو د خرابيدو مهم عوامل دي.

په برتانيا کې مېشت افغان خبريال **سميع يوسفزی** په دې باور دی چې پاکستان له دې امله په سختو ستونزو کې دی چې د طالبانو مشرتابه ته يې پناه ورکړې او د امريکا په ملاتړ د ناټو پوځيانو او وروسته د اشرف غني د حکومت پر ضد يې جگړه کوله " :

اسلام آباد دا باور درلود چې طالبان د يوې ستراتيژيکې شتمنۍ په توگه کار کوي، په دې انگېرنه کې چې په افغانستان کې واک ته د دوی رسيدل به د اسلام آباد سيمه ايز دريځ پياوړی کړي. د پاکستانی اشرفو غوره توب د دې پر ځای چې د **کرزي** او **اشرف غني** په څېرو تړلو څېرو، چې په نړۍ کې د پام وړ نفوذ او پېژندگلوۍ لري، د يوه سياسي کمزوري او په نړيواله کچه د منازعې لرونکي افغانستان په لور تکیه وکړي.».

د طالبانو او اسلام آباد تر منځ د باور کموالی مخ په پراخېدو دی، دا اندېښنې راپورته کوي چې پاکستانی ځواکونه بنایي په افغانستان کې د ترهگرو د پټنځایونو پر ضد اقدام وکړي. دا ډول پرمختگ به د يو وخت د نږدې متحدینو تر منځ ژوره درز رامینځته کړي، کوم چې د دوه لسيزو څخه ډیر نړيوال فشار لاندې همکاري کړې. د افغانستان په اړه اندېښنې شریکې کړې.

د روان کال په اپریل میاشت کې په سمرقند کې د افغانستان د گاونډيو هیوادونو د بهرنیو چارو د وزیرانو د څلورمې غونډې په څنډه کې د روسیې، ایران، چین او پاکستان د بهرنیو چارو وزیرانو د څلور اړخیزې غونډې په ترڅ کې د افغانستان پر مسلو او اندېښنو خبرې وکړې.

د افغانستان په اړین په دې ناسته کې گډونوالو یا اشتراک کونکو د افغانستان ستونزې د امنیتي وضعیت، د نشه یي توکو قاچاق، ټول شموله حکومت او دکډوالو راتگ هغه څلور اساسي مسایل وبلل چې گاونډیان یې د طالبانو د واکمنۍ له مشروعیت څخه منعه کوي. یعنی چې د افغانستان گاونډی هیوادونه زړه نه ښه کوي چې د افغانستان موجوده رژیم یا باطالبنایي دولت په رسمیت وپېژني ???

د اروپایي پوهنتون استاد او د جورجیا په فکري ټانک جیوکا س [ دتنویر خونه کی ] کې د منځني ختیځ د مطالعاتو رییس **ایمل اودلانی** په دې باور دی چې امنیت د منځني اسیا د قدرتونو لپاره تر هغه ځایه چې د افغانستان په اړه اندېښمن دی، خورا مهم دی " :

که څه هم د افغانستان د زیربنا لپاره د بودیجې د تخصیص په اړه خبرې اترې شوي، داسې ښکاري چې تر اوسه ترسره شوي اقدامات د بیان سره سمون نه لري. د افغانستان اړتیاوو ته د رسیدو لپاره یو احتمالي ستراتيژیک چلند کیدای شي د مرکزي اسیا په سیمه ایزو ډیپلوماتیکو پلټ فارمونو کې د کابل شاملول وي.

هغه دایران او پاکستان درول په اړه وویل چې د افغانستان په اړه دوی سره یو شان لیدلوری لري او دواړه د بهرنیو لوبغاړو د نه لاسوهني پر اهمیت او د سیمه ییز حاکمیت پر ملاتړ ټینګار کوي .

**اودالیانی** څرګنده کړه: « همدا لامل دی چې دوی په افغانستان کې د امریکا له مداخلې سره سخت مخالفت کوي او د کابل د چارو د پرمخ بیولو لپاره یو ټول شموله حکومت غواړي. »

## د طالبانو د واکمنی حق [حقوق] په رسمیت پیژندل:

د طالبانو د واکمنی حق په رسمیت پیژندل په هغه بیان کې چې د ګاونډیو هیوادونو له غونډې څخه خپره شوه، وزیرانو څرګنده کړه چې دوی د افغانستان د سیاست پر یو لور او پرمختیایي لارو په اړه د "افغان مشرتا به، د افغانانو مالکیت" نظریه په بشپړه توګه سره لري .

له غونډې وروسته، د ایران د بهرنیو چارو وزیر حسین امیر عبداللهیان څرګنده کړه چې هغه او ملګري ډیپلوما تانو د افغانستان په اړه په صادقانه توګه بحث وکړ، چې د افراطي فعالیتونو د وروستي زیاتوالي څخه نیولې په ایران کې د پناه غوښتونکو افغان کډوالو راتګ پورې د مهمو موضوعاتو پوښښ لري . او نور لري . د ایران لورپورې ډیپلومات د مخدره توکو د قاچاق سره د مبارزې په اهمیت کې چې په هیواد کې رامینځته کیږي ناڅرګند و هغه ټینګار وکړ چې د طالبانو حکومت - چې په چټکۍ سره یې د افغانستان د کوکنارو د کروندو د بندولو هڅې کړې دي - د دې مسلي په حل کې د پام وړ مسؤلیت په غاړه لري . هغه په افغانستان کې د بنحو پر زده کړو د روان بند یز په اړه هم اندیښنه څرګنده کړه - هغه شرط چې تهران د موقت حکومت په رسمیت پیژندلو لپاره په کلکه د شرط په توګه ساتلی دی .

## د نه مداخلې په اړه د چین دریځ .

خو د هغه څه حد شته چې د کابل ګاونډیان یې په زړه کې غواړي . تېره میاشت په کابل کې د چین ځانګړي استازي یووژیاونګ ټینګار وکړ چې « د یوه خپلواک او خپلواک هیواد په کورنیو چارو کې د لاسوهني لپاره هېڅ شی باید عذر ونه شي . خپلواک دولت، خپلواک دولت په نهایت کې پخپله پرېکړه کوي چې د ټول شمولیت او بشري حقونو سره څه وکړي . خو لکه څنګه چې خبریال یوسفزی وضعیت لولي " :

د سیمې هیوادونه او بیا په ځانګړې توګه چین داسې ښکاري چې په افغانستان کې د پانګونې په اړه خبرې کوي او هیڅ عمل نه کوي . د دوی ژمنې لا تر اوسه نه دي عملي

شوي، اصلي لامل دا دی چې افغان حکومت مشروعیت نلري او د دوی بانکداري سیستم په افسوسناک حالت کې دی ."

د یوسفزي په وینا، ایران له افغانستان سره په خپلو اړیکو کې له ګڼو ننگونو سره مخ دی، چې په کې د نشه یي توکو قاچاق، په هلمند کې د اوبو پر سر شخړې او د کډوالو راتګ شامل دي په پایله کې، د افغانستان په اړه د ایران چلند تر یوې اندازې متضاد ښکارندوی کوي، لکه د منځنۍ اسیا هېوادونه، پرته له ترکمنستان، چې په عمومي ډول له طالبانو سره مثبتې اړیکې ساتي .

. په پای کې، که څه هم، د چین، یو متقابل ملګري، ګاونډی، او د پام وړ سیمه ایز منځګړیتوب څخه د ډیپلوماتیک ښکیلتیا په لټه کې کیدی شي، ځکه چې ډیجینګ په منځګړیتوب د ایران- سعودي توقيف ځای نړۍ حیرانه کړه .

په دې ګاونډ کې نږدې هر هیواد یا د چین په مشرۍ د شانګهای همکاری سازمان (SCO) غړیتوب لري، یا د بیجینګ هوشیا ر، څو ټریلیون ډالرو بیلټ او سرک نوښت (BRI) لاسلیک کړی ترڅو د دوی اقتصاد سره وصل او وده وکړي. نو چین د افغانستان په مهمو مسلو کې د سیمه ییزې رهبرۍ په غاړه اخیستو کېدای شي که وضعیت خراب شي .

## په منځ کې ونیول شو

تیره میاشت، پاکستان هڅې ګړندۍ کړې چې د تبادلې شرکتونو او د پیسو تبادله کونکو شرکتونو مخه ونیسي، چې موخه یې افغانستان ته د پیسو د قاچاق مخه نیول دي . دا عمل د افغانستان د اقتصادي ایکوسیستم د سونګ په توګه ګڼل کېده او د پاکستان د بهرنیو اسعارو زیرمې یې کمې کړې چې له امله یې د پاکستانی روپی ارزښت د پام وړ تیت شو . په زړه پورې خبره دا ده چې دغه عمل د افغانیو د اسعارو په بازار کې د کمښت او د افغانۍ د اسعارو لپاره د شپږو میاشتو تیتوالي لامل شو .

د حیرانتیا خبره دا ده چې ایران او پاکستان دواړه په اوسپنیز مټي سره د افغان مهاجرینو په وړاندې ظلم کوي پاکستانی چارواکو یوازې په کراچۍ او حیدرآباد کې د ۱۲۹ ښځو او ۱۷۸ ماشومانو په ګډون ۱۴۰۰ افغانان نیولي دي .

د یادولو وړ ده چې اسلام آباد د ملګرو ملتونو د کډوالو کنوانسیون 1951 تصویب کړی نه دی چې د هیوادونو قانوني دنده په ګوته کوي چې د جدي زیان څخه د وتلو خلکو ساتنه وکړي. د ۲۰۲۱ کال د اګست له میاشتې راهیسې، د افغان پناه غوښتونکو کافي شمېر، نږدې ۲۵۰،۰۰۰ پاکستان ته تللي دي . په هر صورت، د مهاجرینو په وړاندې سخت چلند دوی د احتمالي توقيف یا اخراج په اړه اندیښمن کړي .

د طالبانو سره د پاکستان په یو وخت کې په آرامه اړیکو کې دا بدلون ممکن د متحده ایالاتو د اشغال له پای ته رسیدو راهیسې په هغه ګاونډ کې ترټولو مهم بدلون وي . د لسيزو راهیسې، پاکستان یو له هغو دريو هیوادونو څخه و، چې د سعودي عربستان او متحده عربي اماراتو په ګډون یې په 1996 کې لومړنی اسلامي امارت په رسمیت پیژندلی وو .

په هر صورت، د پیچلو امنیتي ننگونو اوسنی لړۍ یو څو اړخیز سیمه ایز وضعیت رامینځته کړی چې اسلام آباد یې نن ورځ د افغانستان د نورو ګاونډیانو په څیر اندیښمن کړی دی :

او هغه هم د پاکستان له نظره کوم چې په افغانستان کې د امریکا یا نو پا تي پوځي تجهیزات نن د اورپکو لاس ته لوبېږي امریکا هڅه وکړه چې طالبان وځپي، خو یو څه غلط شول د افغانستان پرېښودل د ګاونډیانو لپاره خطرناک دي .

دغه لیکونکی په واقعیت کې یو ریالیست ژورنالېست نه دی او په دی مقاله کې هڅه یې کړې چې پاکستان یو سوله دوست هیواد معرفی کړی او هغه داچې پاکستان د افغانستان دوست دي ، حال داچې پاکستان کوم چې په مصنوعي توګه سره دانګلیس د ګټو دتا مین دپاره په سیمه کې رامینځته شوی تل دافغانستان سره خپل دښمنی ته دوام ورکړي چې هیڅوک نشی کولی په دی حقیقت باندي سترګي پټی کړي .....

داکتر مل

----- **په درناوی « 08-10-2023 »**

